

Meri Avsenak

Ljubljana

ŠANSON BOJANA ADAMIČA IN JUGOSLOVANSKI ŠANSON – ROGAŠKA

Začetki Adamičevega šansona segajo v leto 1946, ko prvič Franetu Milčinskem Ježku, komiku, šansonjerju kabaretnega sloga, uglasbi delo *Preprosti mežnar*. To je tudi eno njegovih prvih šansonjskih del. (podatek Alenke Adamič). V nadaljnjem sodelovanju ustvarita nekaj songov, kot so *Balada o koščku kruha*, *Kronika*, *Birokrat*, *Sladko življenje*, imenovano tudi *Preljuba Franta*, ki je nastala že v prvih mesecih po koncu vojne in *Maričko* (znano tudi kot *Srček dela tika taka*) iz leta 1947. Avtor besedila in glasbe *Maričke* je Frane Milčinski Ježek, priredba pa je delo Bojana Adamiča. *Marička* je doživela neljubo kritiko. V tedanjem *Poročevalcu* (*Poročevalec*, julij 1949, avtor Bogo Pregelj) je bilo med drugim zapisano: »...spakasti posnetki najslabšega ameriškega kiča« in še »...zlagane lajdrasto priskutne čustvene trivialnosti, ki koketira z lascivnostjo, ponižujoč resnobo socialističnega dela v bezniško popevko...«, kar je predvsem Ježka zelo prizadelo. Leta 1948 so *Maričko* igrali ob vsakem živem nastopu na radiu pa tudi ob drugih priložnostih, saj je bila zelo priljubljena. »*Marička se je poslušalcem kljub sorazmerno preprosti melodiji in lahkotnemu besedilu bolj prikupila, kot smo pričakovali. Na cestah so prepevali 'Srček dela tika taka, ko na tebe ljub'ca čaka, kje si b'la moja Marička, ko sem jaz na straži stal...*«, se spominja Bojan Adamič. (Kričač RTVS - Naša leta, iz pogovora z radijskim novinarjem Ivanom Sivcem)

Slika 1: z leve Bojan Adamič in Frane Milčinski Ježek ter Janez Vrhovec (foto: arhiv RTV Slovenija).

Na Slovenskem se je glasba šansonov pojavljala že pred vojno, v Ljubljani pa tudi med njo. Posebno v prvih vojnih letih je bil šanson izjemno popularen v tako imenovanem »Totem teatru«, neke vrste kabaretu, ki je deloval z veliko zanesenostjo sodelujočih. Adamič se spominja: »*Med vojno so v Ljubljano, ki je bila takrat pod Italijo, leta 1941*

prebegnili mariborski gledališčniki in igravec Božo Podkrajšek je prišel z idejo, da bi ustanovili Toti teater. Skladbe so nastajale tako rekoč spotoma, ne da bi se sploh kdo zavedal, da počnemo nekaj novega. Skoraj vsi igralci so bili tudi pevci. Spominjam se, da sem pisal glasbo predvsem za Milo Kačičevo, Milčinskega, Kajetana Koviča, Jožeta Pengova. Sodelovali pa so še glasbeniki Samo Hubad, Miha Gunzek, Vlado Golob in drugi. Vse skupaj pa se je dogajalo v takratnem Delavskem domu na Miklošičevi cesti. To je bil nekakšen variete s skeči in songi. Besedilo je prevladovalo in glasba je bila šele drugotnega pomena. Prikrivala je najostrejšje dele. Bila je pisana na besedila in na popularne šlagerje. Igralci so od teh predstav živeli. Neverjetno je, koliko so Italijani prenesli! Čeprav so cenzurirali besedila, se je iz njih še vedno brilo norce. Socializem po letu 45 pa kaj takega ni več prenesel. Med vojno je OF na to dejavnost seveda gledala s simpatijo, saj se je v skečih stalno opozarjalo na prisotnost okupatorja. Italijani so po tisti znani – kdor poje, ne misli zlega – dopuščali kar precej. Z glasbo smo zabrisali marsikatero pikro. Časi niso bili prav nič lahki, saj si že za vsak malo daljši razgovor na ulici lahko pristal v taborišču na Rabu. Milčinski, ki je veliko sodeloval v Totem teatru, si je melodije za svoja besedila dostikrat sam izmišljal, druga pa sem mu jaz uglasbil. Ta naveza je ostala dejavna tudi še nekaj časa po vojni. Po vojni sem deloval na Radiu. Takrat so prevladovala propagandna besedila in kakšna lirična. Toda počasi so se ljudje le odvrnili od vojne in se začeli zanimati tudi za druge reči.« (spremno besedilo Bojana Adamiča v programskem listu »Večera besede v glasbi z mojstrom Bojanom Adamičem in Meri Avsenak« v Okrogli, zdaj Štihovi dvorani, Cankarjevega doma v Ljubljani z naslovom »Mefistovi kovčki«, 1989.)

Bojan Adamič je v svoji bogati karieri uglasbil tudi številne songe in kuplete za radijske in televizijske igre, ki so jih izvajali dramski igralci in jih najdemo v arhivu RTV Slovenija.¹ Veliko je pisal tudi za gledališče. Njegova intenzivnejša pot k šansonu pa se je začela v 70. letih. Takrat sta pod okrilje festivala Slovenska popevka na oder postavila večere šansonov tedanja odgovorna urednika glasbenega programa Radia Ljubljana Mojmir Sepe in Janez Martinc in s tem oživila zanimanje za to zvrst. To so bili posebni večeri, imenovani *Pesmi svobodnih oblik*, na katerih je sodeloval tudi Adamič. V tem času je bilo prizorišče Slovenske popevke iz Ljubljane za dve leti prestavljeno v Celje in z njimi tudi *Pesmi svobodnih oblik*. Prvo leto (1977) je bila prireditev v Celjskem gledališču. Adamič je za to priložnost uglasbil besedilo Marjana Stareta *Ne spremljaj me do vrat*, zapela je Meri Avsenak. Tam so prepevali tudi Majda Sepe, Irena Kohont, Marjana Deržaj, Boris Cavazza, Arsen Dedić, Janez Hočevar in Andrej Šifrer. Naslednje leto (1978) je bila prireditev Slovenska popevka v celjski dvorani Golovec in z njo tudi *Pesmi svobodnih oblik*. Tu je bila predstavljena Adamičeva *Pomladi da, sedaj pa ne* z besedilom Dušana Bižala in ko se je leta 1980 Slovenska popevka vrnila spet v Ljubljano, je za večer šansonov uglasbil *Človek na sredi*, prav tako na verze Dušana Bižala. Obe je izvedla Meri Avsenak. Leta 1982 smo se Adamiču ob njegovi 70-letnici na odru Cankarjevega doma v Ljubljani poklonili njegovi prijatelji, sodelavci, gledališki igralci in pevci: Frane Milčinski Ježek, Ljubiša Samardžić, Miljenko Prohaska, Ivan Hetrich, Hajrudin Krvavac in Mira Stupica, v glasbenem delu večera pa so ob Revijskem orkestru RTV Ljubljana zapeli še Elda Viler, Majda Sepe, Marjana Deržaj, Meri Avsenak, duet Gabi Novak in

¹ Zahvala glasbenemu uredniku Djuru Penzešu za podatke iz arhiva Radia Slovenija in Franciju Plohlju za posredovanje podatkov iz knjižic *Jugoslovanski šanson – Rogaška*.

Arsen Dedić ter vokalna skupina Pepel in kri. Prireditelj je povezoval igralec Janez Vrhovec, ki jo je po scenariju časnikarice in prevajalke Rape Šuklje režiral Mirč Kragelj.

Slika 2: predsednik skupščine RTV Ljubljana Jože Smole je slavljencu Bojanu Adamiču predal Kalinovega pastirčka s piščalko (foto: arhiv RTV Slovenija).

Tega leta se je Bojanu porodila ideja, da bi skupaj pripravljala koncerte slovenskih šansonov z besedili slovenskih pesnikov. Mnenja je bil, da če imajo Francozi, Italijani, Nemci svoj šanson, zakaj ga ne bi imeli tudi mi. Sestavil je zasedbo s kolegoma iz glasbenega radijskega programa Djurom Penzešom (bas kitara) in Dušanom Popovičem (bobni), Bojan pa je igral klavir. Naš prvi nastop v tej zasedbi je bil v tovarni Donit Medvode, drugi pa je bil v enem od ljubljanskih domov upokojencev. Spominjam se ženičke, ki je imela ob stari vojaški pesmi solzne oči. Ledino šansona smo odtlej orali še naprej po Sloveniji in v zamejstvu. Odziv publike je bil v začetku zadržan, ker tega nekako niso bili vajeni in ker naj bi bilo to za poslušanje prezahtevno. A kaj hitro jih je, mlade in stare, osvojil pester program ter Bojanovo zanimivo in duhovito povezovalno komentiranje. Po koncertu so nas pogosto obkrožili polni vprašanj in navdušenja. Da bi bili koncerti še pestrejši in zanimivejši, je Adamič povabil v našo družino še goste, z namenom, da bi poslušalcem prikazali lepoto zvoka in tehnične možnosti, ki jih nudi akustična kitara. To so bili klasični kitarist Vladimir Makuc, ki je predstavil nekaj skladb znanih španskih, italijanskih in brazilskih mojstrov, včasih pa ga je zamenjal kitarist Miha Ramšak. Pogost gost je bil tudi kantavtor in kitarist Dušan Uršič. S temi dopolnitvami so naši koncerti dobili ime *Šanson in kitara*.

NASTOPI V SLOVENIJI IN ZAMEJSTVU:

DOM UPOKOJENCEVV LJUBLJANI (1982), TOVARNA DONIT MEDVODE (1982), TABORSKI KULTURNI DNEVI - ŽALEC (1992), JESENICE - (dva koncerta za šolo, 1983), LUKOVICA (v restavraciji Gropa, ob odprtju razstave akademskega kiparja Luja Vodopivca, 1983), CELJE-NARODNI DOM (z gostom, dramskim igralcem Branetom Grubarjem, 1983), KRANJ (1983), KOČEVJE (z gostom dramskim igralcem Alešem Valičem 1983), RADENCI (1983), RIBNICA (1983), DOBRNA (z gostom

pesnikom Ervinom Fritzem 1983), VELENJE (1982 in 1983), SLOVENSKE KONJICE (1983), ROGAŠKA SLATINA (1983), MARIBOR V DVORANI KINO GLEDALIŠČA (1983), TRST (1985), IZOLA (1984), BLED (1985), BRESTANICA (1985), ŽELEZNA KAPLA (1986), DRUŠTVO SLOVENSКИH SKLADATELJEV (1986), ZREČE (1986), ROGAŠKA SLATINA (1987), NA SNEŽNIŠKEM GRADU (Snežniški večeri, 1987), DRUŠTVO SLOVENSКИH PISATELJEV (1988), ŠTIHOVA DVORANA CANKARJEVEGA DOMA V LJUBLJANI (1989), ŠMARTNO OB PAKI (1989), DRUŠTVO SLOVENSКИH SKLADATELJEV V LJUBLJANI (1990), ROGAŠKA SLATINA (razstavnι salon pivnice mineralne vode (1990), ŠMARTNO OB SAVI (1990), DVORANA ŠPANSKI BORCI LJUBLJANA (1991), TIVOLSKI GRAD V LJUBLJANI (1992), DRUŠTVO SLOVENSКИH PISATELJEV (1993), AVDITORIJ PORTOROŽ (1995). Nastopi so se zvrstili tudi v KRŠKEM, NOVEM MESTU, LAŠKEM, POSTOJSKI JAMI (z Jerico Mrzel in Meri Avsenak), GRADU ZEMONO, RICMANJAH PRI TRSTU, KULTURNEM DOMU HRVATINI (na prireditvi Ljubljanski umetniki Hrvatino), V LATKOVI VASI PRI PREBOLDU (literarni večer pesnika Ervina Fritza) itd.

Seveda se je zasedba ansambla tudi spreminjala. Velikokrat sva nastopala tudi sama.

An einen Haushalt
Postgebühr bar bezahlt

Gospodinjstvu
Poština plačana v gotovini

ALPSKI KLUB "OBIR"
vabi na
KONCERT

z ansablom "ŠANSON IN KITARA"
in s pevko MERI AVSENAK pod vodstvom
svetovno znanega mojstra
BOJANA ADAMIČA

ČAS : v soboto, 11. oktobra 1986, ob 20.00 uri
KRAJ : v farni dvorani v Železni Kapli

Bojan Adamič je dirigent, skladatelj, aranžer in kompozist
filmske glasbe.

ALPENKLUB "OBIR" in Ebriach
lǎdt ein zum
KONZERT

mit dem Ensemble "ŠANSON IN KITARA" und der Sǎngerin
MERI AVSENAK, unter der Leitung des weltberǎhmten Komponisten
BOJAN ADAMIČ

Zeit : am Samstag, dem 11. Oktober 1986, um 20.00 Uhr
Ort : Pfarrsaal in Eisenkappel

Bojan ADAMIČ ist ein bekannter Dirigent, Komponist,
Arrangeur und Filmkomponist aus Slowenien.

Herzlich eingeladen !

Sig. Penzeš Meri

Slika 3: Plakat za koncert ansambla *Šanson in kitara* leta 1986 v Železni Kapli na avstrijskem Koroškem: z leve: Djuro Penzeš, Meri Avsenak, Bojan Adamič, Vladimir Makuc.

Ob nastopu v Rogaški Slatini leta 1983 se je med Bojanom in tamkajšnjim vodjem prireditev Francijem Plohlom porodila zamisel, da bi šansonu namenili samostojno prireditev. Končna odločitev je bila *Jugoslovanski šanson – Rogaška* in prireditev je živela sedem let, od leta 1984 do 1990, potem pa je zaradi vojne v tedanji Jugoslaviji zamrla. Sodelovali so avtorji in pevci iz vseh republik tedanje Jugoslavije. Prvo leto se je v dveh večerih na odru Kristalne dvorane Zdravilišča Rogaška Slatina vsak pevec predstavil s svojim že znanim programom. Nastopili so Zvonko Zidarič, Majda Sepe, Hrvoje Hegeđušič, Zafir Hadžimanov, Arsen Dedić, Lado Leskovar, Radojka Šverko, Jadranko Črnko, Meri Avsenak in Zvonko Špišić. Pevce je spremljal ansambel Bojana Adamiča: kitarist Milan Ferlež, baskitarist Djuro Penzeš, bobnar Dušan Popovič, flavtist Jože Pogačnik in pianist, gost iz Zagreba, Vanja Lisak. Prireditev je vodila radijska in televizijska napovedovalka Nataša Dolenc (v naslednjih letih enkrat tudi Helena Koder in Vili Vodopivec). Vodja organizacije prireditev je bil vsa leta Franci Plohl.

Slika 4: Pobudnika *Jugoslovanskega šansona – Rogaška* Bojan Adamič in Franci Plohl v Kristalni dvorani zdravilišča Rogaška Slatina (foto: arhiv Meri Avsenak).

V tem prvem letu se je Bojan Adamič predstavil s šansoni, ki jih je zapela Meri Avsenak: *Človek na sredi* in *Šala* na besedila Dušana Bižala, *Mefistovi kovčki* in *Nadomestki* na besedila Ervina Fritza ter z ljudsko *Zapustil je mož ženo* v redakciji Janeza Menarta in priredbi Bojana Adamiča. Sledil je povzetek songov, ki jih je Adamič napisal že leto prej za televizijsko nanizanko *Geniji in genijalci* pesnika Milana Jesiha z naslovi: *Jaz današnja sem mladina*, *Skušnjave in pregrehe*, *Usodna ženska*, *Večerno brenkanje* in *Video – antireklama za video* tudi v izvedbi Meri Avsenak. Že v tem letu je izšla programska knjižica, ki je imela tudi kratek povzetek vsebin pesmi v slovenščini, italijanščini in nemščini. Večer se je zaključil za okroglo mizo. Ob njej so se zbrali izvajalci, organizatorji, žirija, avtorji in novinarji in se dogovorili, kakšen naj bi bil *Jugoslovanski šanson* naslednje leto. K sodelovanju naj bi pritegnili več mladih. Napisali naj bi nove šansone, in sicer prav za to prireditev. Pesnica Elza Budau je predlagala, da bi izdali knjižico s celotnimi besedili vseh pesmi. Prireditev je poslej snemala ekipa Radia

Ljubljana in s tonskih posnetkov sem vsako leto pripravljala cikel polurnih radijskih oddaj.

Že naslednje leto (1985) je bil razpis za nove šansone, vendar prireditev ni bila tekmovalnega značaja. V strokovni žiriji za izbor novih del so bili: Bojan Adamič, zagrebški šansonjer in eden od utemeljiteljev zagrebške šole šansona Zvonko Špišić, pesnik Ervin Fritz in Franci Plohl. Festival se je odvijal v Kristalni dvorani dva zaporedna dneva in vsak večer je imel dva dela. V prvem so bili predstavljeni novi šansoni, v drugem delu pa se je s svojim koncertom in z že znanim programom predstavil en sam pevec. V naslednjih letih so aranžmaje popestrila še godala, pianista sta bila poleg Bojana Adamiča tudi Borut Lesjak in Silvester Stingl. V programskih knjižicah so bile natisnjene vse pesmi, povzetki vseh pesmi pa so bili prevedeni v italijanski in nemški jezik. Tega leta je prireditev posnela televizija Ljubljana in v njenem arhivu so ohranjeni vsi posnetki.

Slika 5: z leve člana žirije Zvonko Špišić in skladatelj Bojan Adamič ter tonski mojster Januš Luznar in pevec Lado Leskovar na terasi zdraviliškega doma (foto: Meri Avsenak).

To je bilo čudovito, nepozabno druženje šansonjerskih zanesenjakov, skladateljev, piscev besedil, pevcev in kantavtorjev iz vseh republik nekdanje Jugoslavije. Med sodelujočimi so bili: Zvonko Špišić, Majda Sepe, Mojmir Sepe, Tone Pavček, Elza Budau, Neža Maurer, Urban Koder, Lado Leskovar, Jani Kovačič, Milan Jesih, Iztok Mlakar, Radojka Šverko, Gabi Novak, Vita Mavrič, Arsen Dedić, Marjana Deržaj, Alenka Pinterič, Renata Brumec, Ibrica Jusić, Zafir Hadžimanov, Tatjana Dremelj, Simona Vodopivec, Jerica Mrzel, Silvo Božič, Dragan Mijalkovski, Lada Kos, Hrvoje Hegedušić, Rešad Randobrava, Jadranko Črnko, Ivica Kiš, Bojan Kodrić, Dušan Uršič, Senka Veletanlić, Jadranka Stojaković, Smiljan Rozman idr. Spominjam se, da mi je Bojan med drugim napisal šanson, zgodbo o Rogaški Slatini (naslov: *Rogaška Slatina*) z verzi Ervina Fritza, ki jo je Mojmir Sepe takole pokomentiral: »Ja, madona, Meri, saj ti je mojster napisal celo opero!« Čez dve leti je Adamič uglasbil Fritzevo *Dumo*, ki je imela kar 20 kitic! Toda kljub dolžini se poslušalci niso dolgočasili, saj sta bila besedilo in glasba tako duhovita, da je pesem požela velik aplavz.

ROGAŠKA SLATINA (Ervin Fritz)

*Hoteli, penzioni, promenade,
palme v sodčkih, štukature, kolonade.
Tu se je čas ustavil neke sončne,
predvojne nedelje.
V teh parkih je ohranjena poezija,
ki jo je zmogla slovenska buržoazija:
partija taroka in brezdelje.*

*Tu vse na davne dneve spominja:
stezice, gredice, glasovi fine dunajske,
zagrebške, somborske govorice, serviete, toalete ...*

*in promenada: kot, da bo zdaj, zdaj prišla,
oblečena kot boginja, z glavo Nefretete
podbanova ljubica.*

*In mladi moške, ki tamle igrajo tenis,
nimajo frizure ala Rodolfo Valentino?
Nimajo tesnih hlačk, ki poudarjajo penis?
Niso vsi zmenjeni s slavno umrlo balerino?*

Avla hotela: kamnita pesem minulim časom!

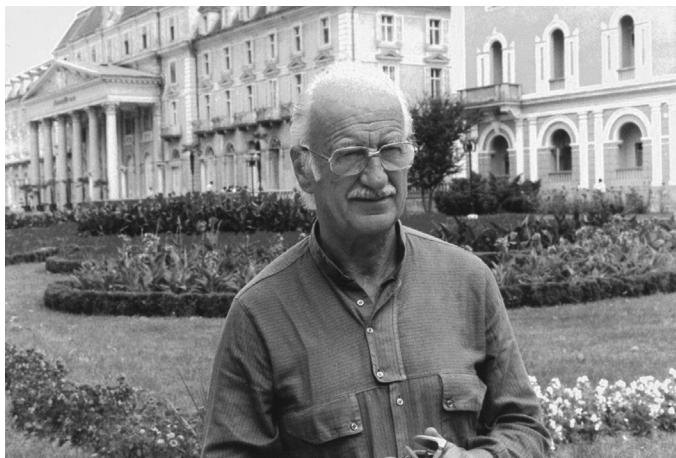
*Slaščičarna: zdaj, zdaj bo stopila vanjo s svojim stasom
ministrova uradna metresa,
dolga cigaretska, pavya peresa,
celo njen korak bo pozvanjal s francoskim naglasom.*

*In postaja: sprehajalci na peronu stojijo,
koga čakajo? Kraljico Marijo,
ki se inkognito v zdravilišče pripelje,
ali ubijajo dolgčas zdraviliške nedelje?*

*In tamle v kotu kavarne upadel kavalir.
V brezdelju usiha in si z mezincem prasklja po glavi.
Kaj ni eden slavnih predvojnih poetov, ki iščejo mir?
Ali pa je to vendarle Ervin Fritz,
ki nima in nima navdiha, ko si v tem gnezdu zdravi želodčni čir?*

*Hoteli, penzioni, promenade,
palme v sodčkih, štukature, kolonade...*

V zdravilišču Rogaška Slatina so že pred drugo svetovno vojno pripravljali promenadne koncerte in tudi Bojan Adamič je že takrat v tem lepem okolju nastopal s svojim ansamblom. Tako je bila ta nova prireditev zanj še posebej izziv.

Slika 6: Bojan Adamič v parku pred zdraviliščem Rogaška Slatina (foto: Meri Avsenak).

Tudi sicer je Bojan veliko sodeloval s pesnikom Ervinom Fritzem, in sicer najprej pri popevkah, besedila za šansone pa so mu bila zaradi Fritzovega cinizma in izzivalnosti tako rekoč pisana na kožo. Navajam nekaj naslovov šansonov, ki sta jih ustvarila skupaj: *Balada o vražjem bendu*, *Izštevanika*, *Marpurg 41*, *Nadomestki*, *Pesem počestnice* – Fritzov prevod Bertolta Brechta, *Molitev služkinje, da ne bi zanosila*, *Črni dežniki*, *Ogrlica*, *Veselje do življenja* itd. Adamič se je lotil tudi njegovega besedila pesmi *Oda kure nesnice jajcu*, napisanega v nerimanem jambsem enajstercu, ki pravi: »*To jajce, ki ga nosim, je božansko, kako je čudovito in veliko! Je ena sama celica, a v sebi ima vso dolgo kurjo zgodovino. In vso nesluteno prihodnost. Ta naša uboga mala kurja pamet nobenega onostranstva ne pozna, ne kurje vere, ne nesmrtnih duše, petelin, ki bi rešil kurji svet pred zemsko smrtjo in temo po smrti, ki pišče božje bi zadel svoj križ, se v našem kurjem svetu ni rodil. V tej sili, ki drži za vrat naš rod, le naša kurja pamet v noč nam sveti, morda je kje kak dobri kurji bog ... Naš rod bi zdel se izgubljen v veselju, če ne bi bilo naše vere v jajce...*«

Leta 1986 je Bojan v programski knjižici festivala *Jugoslovanski šanson – Rogaška* (stran 3) v spodbudo vsem, ki bi želeli sodelovati na tej prireditvi bodisi kot avtorji ali pevci, zapisal: »*Iskreno želimo, da avtorji, katerih prispevki so letos žal odpadli, ne vržejo puške v koruzo, temveč poiščejo dobra, aktualna, tudi politično naostrena besedila, ki naj obravnavajo nas, naše probleme in naše gledanje na stvari in dogajanja. Važna je glasba, toda še važnejša so besedila, v katerih naj bi bilo prostora za vse načine izražanja. Ostali bomo še naprej zvesti temu, da se bodo šansoni peli vedno v izvirnem jeziku, v kakršnem so bili zamišljeni in napisani. Želimo si tudi, da se glasba otrese tujih vzorov in še bolj pogumno zakorači v naše vode in da jemlje kot svojo osnovo in inspiracijo jezike naših narodov in narodnosti, ne pa imitacije tujih stvaritev...*«

Slika 7: z leve: Majda Sepe, Marjana Deržaj, Meri Avsenak in kreator maske Matjaž Rogale (foto: Bojan Adamič).

Prireditvi je bil naklonjen tudi direktor Zdravilišča Rogaške Darko Bizjak, ki je v programski knjižici za leto 1984, (stran 2) zapisal: *»Zdravilišče Rogaška Slatina že več stoletij naslanja svojo dejavnost na naravnih činiteljih, ki obnavljajo zdravje človeka, bogatijo in plemenitijo njegovo naravo in njegovo življenje. Ne samo voda in čudovita priroda, ampak tudi vedro razpoloženje, šport, kultura, predvsem glasbena kultura, so že ves čas temeljne sestavine življenja in zdravljenja v zdravilišču. Ni slučaj, da je Rogaška že več let težila za tem, da vključi v svoj program glasbeno prireditev, ki bo kot nagelj v gumbnici pomenila vrhunec vsakoletnega bogatega kulturnega življenja. Ideja, ki so jo v svoji zagnanosti vsadili Bojan Adamič, Zvonko Špišič in Franci Plohl, je takoj pognala korenine in letos smo priča prvi reviji Jugoslovanskega šansona, ki bo z našo čvrsto odločnostjo postala tradicionalna.«*

Slika 8. Utrinek iz Rogaške: Bojan Adamič pri klavirju, v ozadju režiser Igor Prah in pevec Lado Leskovar (iz arhiva Meri Avsenak).

Leta 1989 je Adamič za prireditev *Jugoslovanski šanson – Rogaška* mojstrsko uglasbil z vaško idiliko prepleteno balado pesnika in pisatelja Ferija Lainščka z naslovom *Nikdar ne boš znala* v prekmurskem narečju. Zapela jo je Meri Avsenak.

NIKDAR NE BOŠ ZNALA (Feri Lainšček)

*Nikdar ne boš znala
kak se vrabli na toj streji
cejli mili den küšüjejo,
kak se vrane na toun droudi
sveklou poglejüjejo,
kak ena stara sraka
po tej dvoriščaj grdou kradne,
grdou kradne, te pa pod večer
s kejson srakopejri pod perout spadne,
nikdar ne boš znala.*

*Nikdar ne boš znala,
kak se pijanci,
šteri tuj na kükli včasi čemijo,
domou bojijo,
kak kakša stara mamica v kmici
sama idouč moli devico Marijo,
kak tuj doli na pošttji
včasi štoj obstojij,
kak da bi nej bilou
za naprej več potij,
nikdar ne boš znala.*

*Nikdar ne boš znala,
zakoj mi včasi paše
takša žmetna kmica,
zakoj odpejram oukna,
da okouli lejče noučna ftica,
nej, toga nikdar ne boš znala,
če boš pa znala, ne boš mogla razmiti.*

Slika 9: Naslovna stran programske knjižice za *Jugoslovanski šanson – Rogaška* leta 1987. Grafično oblikovanje Branka Prah-Unverdorben (arhiv: Meri Avsenak).

SEZNAM UGLASBENIH DEL BOJANA ADAMIČA ZA JUGOSLOVANSKI ŠANSON – ROGAŠKA od leta 1985 do 1990: (iz programske knjižice)

1985

ZMENEK – bes. Gustav Januš (Meri Avsenak)

ROGAŠKA SLATINA – bes. Ervin Fritz (Meri Avsenak)

1986

KAJ PRIDE POTEK – bes. Miha Avanzo (Meri Avsenak)

ČRNI DEŽNIKI – bes. Ervin Fritz (Meri Avsenak)

1987

OGRLICA – bes. Ervin Fritz (Lado Leskovar)

PAJKULJA – bes. Barbara Hočevar (Meri Avsenak)

HIŠKA SLOVENČEVA – bes. Barbara Hočevar (Meri Avsenak)

1988

MOŠKI – bes. Barbara Hočevar (Meri Avsenak)

MARPURG 1941 – bes. Ervin Fritz (Lado Leskovar)

DUMA – bes. Ervin Fritz (Meri Avsenak)

1989

NIKDAR NE BOŠ ZNALA – bes. Feri Lainšček (Meri Avsenak)

MOGOČE – bes. Milan Jesih (Meri Avsenak)

1990

SNEŽINKE – bes. Asta Znidarčič (Meri Avsenak)

NEKDO DRUG – bes. Miša Čermak (Meri Avsenak)

OBREKLJIVKAM – bes. Miša Shaker (Simona Vodopivec)

Slika 10: šanson z naslovom *Rogaška Slatina* v studiju TV Ljubljana v oddaji EX LIBRIS, z leve: Djuro Penzeš, Meri Avsenak, Bojan Adamič, Dušan Popovič in Milan Ferlež (foto: arhiv RTV Slovenija).

Bojan Adamič je leta 1990 na zadnji prireditvi *Jugoslovanskega šansona* v Rogaški Slatini prejel Ježkovo nagrado RTV Slovenije, ki jo ustanova podeljuje za izvirne dosežke ali opus v tistih umetnostnih zvrsteh radijske in televizijske ustvarjalnosti, ki sledijo žlahtni tradiciji Ježkovega duha. Ob tem dogodku mu je bil posvečen drugi del večera šansona z njegovimi deli v izvedbi Majde Sepe, Lada Leskovarja, Marjane Deržaj in Meri Avsenak.

Slika 11: z leve pesnica Elza Budau, kitarist Milan Ferlež, baskitarist Djuro Penzeš in flvtist Jože Pogačnik (foto: Meri Avsenak).

SEZNAM ADAMIČEVIH OSTALIH UGLASBITEV ŠANSONOV IN SONGOV:
(naveden je naslov pesmi, avtor besedila in izvajalec)

BELA PRAVLJICA	Kajetan Kovič	Majda Sepe
BALADA O AJZENPONARSKI DRUŽINI	Smiljan Rozman	Boris Ostan
ČEVLJI	Boris A. Novak	Meri Avsenak
NA POMOČ	Elza Budau	Meri Avsenak
NOČ	Elza Budau	Meri Avsenak
NIČ SE NE SPREMENI	Elza Budau	Meri Avsenak
MEMENTO MORI	France Prešeren	Meri Avsenak
HČERE SVET	France Prešeren	Meri Avsenak
ZIMSKA	Oton Župančič	Janez Hočevar
ODSTRANILI BOMO	Tomaž Šalamun	Meri Avsenak
DVA	Dane Zajc	Meri Avsenak
NAIVNA PESEM	Branko Šömen	Meri Avsenak
PESEK ZLAT	Vinko Moederndorfer	Meri Avsenak
PUSTNI KLOVN	Branko Šömen	Meri Avsenak
ISKANJA	Dušan Bižal	Meri Avsenak
ČRTA JE	Dušan Bižal	Meri Avsenak
NADOMESTKI	Ervin Fritz	Meri Avsenak
PROMOCIJA JAZA	Dušan Bižal	Meri Avsenak

BALADA O VRAŽJEM BENDU	Ervin Fritz	Meri Avsenak
MOJ SVET JE RABLJEN SVET	Dušan Bižal	Meri Avsenak
UGANKA	Franček Rudolf	Meri Avsenak
ROMANCA O DELU	Franček Rudolf	Meri Avsenak
ČE NE ...	Gustav Januš	Meri Avsenak
ABRAKADABRA	Dušan Bižal	Meri Avsenak
PRAVLJICA	Janez Menart	Meri Avsenak
JESEN	Dušan Bižal	Meri Avsenak
GOBARSKA BALADA	Franček Rudolf	Meri Avsenak
BREZ TEBE ČRKA P iz cikla "GOBICE"	Tomaž Šalamun	Meri Avsenak
PREDALČKASTI MOŠKI	Barbara Hočevar	Meri Avsenak
BOLEČINA	Ivan Minatti	Meri Avsenak
ŠKOLJKA	Branko Šömen	Meri Avsenak

Songi iz TV nanizanke Geniji in genijalci (1984) pesnika Milana Jesiha, poje Vlado Kreslin: SKUŠNJAVE IN PREGREHE, USODNA ŽENSKA , ANTIREKLAMA ZA VIDEO, JAZ DANAŠNJA SEM MLADINA, DEHTI ZELENA TRAVA, DOLGA JE POT, JESEN, KAKŠEN DAN JE VSE MOGOČE.

IZŠTEVANKA (Ervin Fritz - Bojan Adamič)

*Jaz sem trot
pevec ód
kar brez not
ti galjot
kralj prismod
trd ko hlod
on falot
vinski sod
naj ga zlod
vsi od tod
kažipot
vzhod zahod
kaže tod
in ondod
za uvod
metlo v kot
žito v grot
povhen sod
krot brez zmot
tja za plot
in odhod*

*kajti tod
ni kamot
vsepovsod
kilav rod
vsepovsod
sam bankrot
bič piškot
naš gospod
jaz sem trot
ti galjot
on falot
pa smo bot
vsi na pot
vija vaja
kuzla laja
vaja vija
pes zavija
položaj je zapleten
vija vaja
jaz sem ven.*

Takole je svojo *Izštevanko* zapisal hudomušni Ervin Fritz.

koncertni atelje

koncertni atelje
d s s
ljubljana
trg rancoske revolucije 6/I

XX. sezona
186. koncert

ponedeljek, 5. maja 1986
ob 19.30

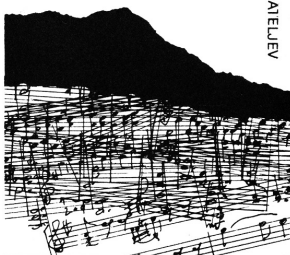
koncert

meri avsenak, vokal
dušan uršič, kantavtor
djuro penzeš, bas kitara
dušan popovič, bobni
bojan adamič, klavature

razstava

jasna merku, slikar
keramične oblike 1984 - 86

vstop prost

DRUŠTVA SLOVENSKE SKLADATELJEV

milan jesih
dušan bižal
branko ščmen

skušnjave in pregrehe
človek na sredi
pustni klovn

meri avsenak

dušan uršič
dušan uršič
dušan uršič

mi se ne sekiramo
organomanija
titanic

dušan uršič

branko ščmen
ervin fritz
ervin fritz

naivna pesem
rogaška slatina
mefistovi kovčki

meri avsenak

dušan uršič
dušan uršič
dušan uršič

hvala vam za vse, česar niste storili
za nas
ballade pour fani
delegatove traume

dušan uršič

narodna -
janez menart
narodna

ljubica, kaj bi se jokala
zapustil je še mož ženo

meri avsenak

dušan uršič
dušan uršič
dušan uršič

ne bi verjel, če ne bi vide1
kdor prvi pride, prvi melje
čakija leaf rag

dušan uršič

gustav januš
ervin fritz

zmenek
nadomestki

meri avsenak

vse skladbe za meri avsenak je napisal bojan adamič.

Slika 12: vabilo na koncert šansonov v Društvu slovenskih skladateljev ob razstavi slikarke Jasne Merku, 1986 (iz arhiva Meri Avsenak).

CANKARJEV DOM

MEFISTOVI KOVČKI

VEČER BESEDE V GLASBI
Z MOJSTROM BOJANOM ADAMIČEM
IN MERI AVSENAK

OKROGLA DVORANA
PETER, 24. NOVEMBRA 1989 OB 20.30

MEFISTOVI KOVČKI

BESEDA & GLASBA

BESEDA:

Balada o človeku - Branko Ščmen
Crni dežniki - Ervin Fritz
Duma - Ervin Fritz
Hiška Slovenceva - Barbara Hočevar
Iščevanka - Ervin Fritz
Mefistovi kovčki - Ervin Fritz
Mogoče - Milan Jesih
Na pomoč - Elza Budau
Nikdar ne boš znala - Feri Lainšček
Pajkulja - Barbara Hočevar
Tri babe - narodna
Upevanka - Janez Menart
Vražji bend - Ervin Fritz
Zapustil je še mož ženo - narodna

GLASBA:

Bojan Adamič

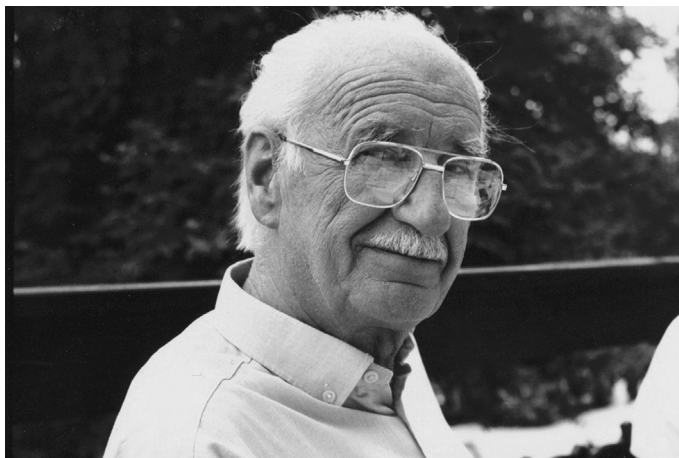
IZVAJATA:

Meri Avsenak in Mojster Bojan Adamič

Slika 13: vabilo na koncert šansonov v Okrogli, sedanji Štihovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani, 1989 (iz arhiva Meri Avsenak).

Bojan Adamič je bil vrec mladosti kot človek in ustvarjalec. Imel je neverjetno ustvarjalno energijo. Nikoli ni komponiral ob klavirju, ampak za mizo in to s tako naglico, da je njegove hitre misli in ideje roka komaj dohajala. To njegovo lastnost smo občutili tudi prepisovalci njegovih glasbenih partitur, kajti pogostokrat smo si belili glavo, kje je ta drobcena notka, na črti ali v medčrtovju, ali kje za vraga je višaj ali nižaj. Pri njem se to marsikdaj ni vedelo, kajti zelo rad se je poigral z disonančnimi harmonijami.

Slika 14: Bojan Adamič (foto: Meri Avsenak).

Prvič sem ga srečala leta 1976, ko sem na televizijsko oddajo *Morda vas zanima* pripeljala svoje osnovnošolce iz Brestanice, katere gost je bil zgovorni, duhoviti Bojan Adamič in pogovor z učenci je tekel še po oddaji. Takrat sem imela v arhivu Radia že nekaj svojih prvih posnetkov popevk Janija Goloba, Atija Sossa, Svetlane Makarovič ... Ko jih je poslušal, je rekel: glas že, glas, interpretacija pa toga! Ko sem na povabilo Mojmirja Sepeta še isto leto prišla v službo na Radio Ljubljana v glasbeno redakcijo, mi je Bojan že ponudil prvo popevko in nastajale so nove in nove. Delala sva zelo resno. Nikoli ni želel posnemati tujih vzgledov – menil je namreč, »da ima slovenski jezik poseben izraz, ki zahteva ustrezno glasbeno spremljavo«. Velik poudarek je dajal interpretaciji pesmi in v tem smislu me je veliko naučil. Ne zgolj prepevati, ampak vsebino povedati s petjem. Zato je vedno *pisal glasbo na besedilo*. Njegov slogan je bil: imeti najprej besedilo in ustrezno uglasbiti vsebino.

Posebnost najinega programa je bila velika raznovrstnost, od hudomušnih in satiričnih pesmi, do baladnih in najsodobnejših vsebin z zvočnimi efekti, kar mu je pozneje omogočala računalniška spremljava s svojimi barvami in ritmi.

Leta 1977 je po naročilu kulturne redakcije televizije uglasbil cikel pesmi Lili Novy: *Temna vrata, Prah, Ogenj, Nocoj, Preden sneg zapade, Morda in Slovo*. Pesmi smo izvajale zgolj ženske: Irena Kohont, Marjana Deržaj, Neca Falk, Majda Sepe, Barbara Levstik in Meri Avsenak. Za televizijo smo jih posneli v prelepem parku z ribnikom pri gradu Bistra pri Vrhniki in v tamkajšnji okolici. Zanimive so tudi Adamičeve uglasbitve verzov Srečka Kosovela: *Po srebrni mesečini, Skica na koncertu, Majhen plašč, Ves svet je kakor* in *Godba pomladi*. V uglasbeni podobi so bile prvič predstavljene na Krasu v

Spacalovi galeriji štanjelskega gradu decembra leta 1994 ob 90-letnici rojstva Srečka Kosovela. Izvedli sta jih dramska igralka Jerica Mrzel in šansonjerka Meri Avsenak ob klavirski spremljavi Bojana Adamiča. Prireditev sta pripravili publicistka Jolka Milič in oblikovalka Cveta Stepančič.

Spomini na vojno, ki jo je sam doživel, so ga spodbudili, da je začel zbirati besedila z vojno in protivojno tematiko. To so uglasbitve pesmi Kajetana Koviča *Jesen mrtvih vojakov*, Karla Destovnika - Kajuha *Tiho pada sneg*, Janeza Menarta *Paž*, *Žolnirska*, *Vojaški konj*, *Uspavanka* in *Pravljica*, Franceta Filipiča *Vojak na straži*, Marjana Stareta *Vojak moj kratkolasi*, Branka Šomna *Balada o človeku*, Ervina Fritza *Pesem o zmagi*, Petra Levca *Odločitev*, Elze Budau *Vojak brez puške* ter Dušana Bižala *Sem sanjal* in *Vojska miru*, s katerim je tudi veliko sodeloval na področju popevke.

SEM SANJAL (Dušan Bižal)

*Sem sanjal, da ne bom nikdar več moral bit soldat
da mi ne bo več nikdar treba tam na straži stat
čez ramo, da ne bom nikdar več flinte si nadel
čez gmajno sklonjen nikdar plazil se v preži na strel.*

*Pa sem se zmotil - ti moj čas
ki kažeš svoj prijazni obraz
zlobo maskirano v nasmeh
ponos pohojen v blatnih tleh.*

*Pa sem se zmotil - ti moj čas
prezrl sem svoj drugi jaz
ta jaz, ki od nekdanj hlepi
da oblastnik se v njem rodi.*

*Tako grem spet v boj soldat
svojo nečimrnost iskat
spet se počutim ves predan
spet se počutim ves močan.*

*Sem sanjal da ne bom nikdar več moral bit soldat
da mi ne bo nikdar več treba tam na straži stat
čez ramo da ne bom nikdar več flinte si nadel,
da bom pri dragi in otrocih v miru pesmi pel.*

Janez Menart Bojan Adamič

P R A V L J I C A
=====

Med smreka-mi je mah ze-len, na ma-hu križ, gro -
- bo stesan, ob njem je gautož za-sa-jen, ob njem je gau- trož
za-sa-jen, pod njim je mr- tev par - ti - zan, pod njim je
mr - tev par- ti - zan. Čez grob na to in ono stran mra
- vljinci svojo pot drobe. Znan jim je križ in gautož znan, znan
jim je križ in gautož znan in mah je mah kot kje dru -
- gje in mah je mah kot kje dru - gje:

Slika 15: *Pravljica*, rokopis Bojana Adamiča (iz arhiva Meri Avsenak).

V ta program je Bojan Adamič uvrstil tudi vrsto starih vojaških pesmi v redakciji Janeza Menarta in nekaterih ljudskih na to temo, ki jim je s svojo zanimivo spremljavo dal pridih vojnega vzdušja. Med ljudskimi izstopajo: *Žalostni časi*, *Nace*, *špitalski fant*, *Ljubica*, *kaj bi ti jokala*, *Zapustil je mož ženó*, in *Vojaškega stanu svetle in temne strani*. Izbiral je tudi besedila iz bogate zbirke slovenskega etnologa, zbiratelja ljudskega blaga Karla Štreklja. Precej hudomušna je bila najina izvedba ljudske *Tri babe*, kjer se Bojan tudi sam oglasi z recitacijo. Predstavljala sva jih na samostojnih koncertih po Sloveniji, žal pa jih je posnetih malo. Po najinem dolgoletnem glasbenem sodelovanju je leta 1994 pri Zložbi kaset in plošč RTV Slovenija izšla zgoščenka z naslovom *Odstranili bomo z uglasbeno poezijo slovenskih pesnikov in pesnic*: Tomaža Šalamuna, Barbare Hočevnar, Lili Novy, Miše Čermak, Borisa A. Novaka, Ervina Fritza, Daneta Zajca, Kajetana Koviča, Elze Budau, Branka Šömna, Franceta Prešerna, Ferija Lainščka in Karla

Destovnika - Kajuha. Ob 200-letnici rojstva Franceta Prešerna sta Uredništvo igranega programa in Glasbeno uredništvo 1. programa Radia Slovenija pripravila niz oddaj in dramatisacij na to temo, v program pa so vključili tudi nove uglasbitve Prešernove poezije, ki so bile izvedene na odru Gallusove dvorane Cankarjevega doma v Ljubljani in s ponovitvijo v Trstu. Med njimi je bila tudi *Memento mori*, ki jo je Bojan Adamič uglasbil leta 1994, zapela pa jo je tudi na tej prireditvi Meri Avsenak. Adamičeva uglasbitev je veličastna. Namerno je uporabil elektronsko glasbeno spremljavo, ki je na koncu izzvenela kot srhljiv pomnik človekove minljivosti.

Bojan Adamič je tudi sam napisal kakšno besedilo pesmi, kot na primer *Ti si mi vse* (pela jo je Irma Flis, pozneje pa Meri Avsenak).

TI SI MI VSE (Bojan Adamič)

*Ti si mi vse,
ti si pesem brez besed,
Alahov vrt,
kot Prešernov si sonet,
vila iz sna,
stardust melodij,
Bach in Shakespeare,
da, vse to si zame ti!*

Bil je tudi izvrsten pedagog. Mladim pa tudi starejšim je predaval o glasbi na splošno in o slovenskem šansonu. Prireditve pedagoškega značaja za Glasbeno mladino so bile v instrumentalni zasedbi: Bojan Adamič – klavir, basist Djuro Penzeš in bobnar Dušan Popovič ter pevka Meri Avsenak, večkrat pa samo v zasedbi klavir in glas. Začeli smo v dvorani Španskih borcev v Ljubljani. Ob najinih koncertih je Adamič tudi predaval po osnovnih in srednjih šolah ter drugih institucijah, kot na primer v Delavskem domu Edvarda Kardelja Krško – za šolski center Krško, v osnovni šoli Leskovec in osnovni šoli Krško (1983), Glasbeni šoli Kranj (1984), Srednji šoli za gostinstvo in turizem v Ljubljani (1988), Centru srednjih šol na Jesenicah (1983), Glasbeni šoli v Celju (1992) in itd. Še v letu 1995 sva nastopala ob zaključkih enotedenskih izpopolnjevanj ravnateljev srednjih in osnovnih šol, ki ga je v Ribnem pri Bledu prirejal DEDALUS.

Slika 16: Bojan Adamič na enem izmed predavanj o šansonu (iz arhiva Meri Avsenak).

Bojana Adamiča pozna tako starejša kot mlajša generacija ljubiteljev glasbe. Bil je človek z izrednim poslušom za nove glasbene tokove in rad je prisluhnil mladim in jim pomagal z nasveti. Tega sem bila deležna tudi sama. Hvaležna sem mu, da me je toliko naučil in da sem dolga leta sodelovala z njim.

S Franetom Milčinskim Ježkom sta bila od vsega začetka njunega ustvarjanja šansona tesno povezana. O tem največ povedo misli, ki jih je Bojan Adamič nekoč zapisal: »...Torej po Ježku pač nimamo lahkega dela. Težko bo ustvariti kaj boljšega. Torej 'šola' je stvar časa, tradicije dela in iskanja lastnega izraza. Jaz sicer dokaj dobro poznam francoski, nemški in avstrijski šanson in tudi pesmi drugih narodov mi niso posebno tuje, toda z imitacijo kateregakoli od njih nismo nič na boljšem. Stojim pač na stališču, da je vrednejše (tudi magari slabše) delo, ki ima na sebi nekaj originalnega in svežega, kot najboljša imitacija in kopija, ki to ostane tudi pri najboljši izvedbi. Ne poskušam se torej zgledovati po nikakršnih tujih zgledih, ki pa jih zelo cenim in spoštujem in tudi vedno hodim poslušat in se pri njih učiti – obrti. Njihove ideje so pač njihove in za mene kot poslušalca zelo privlačne, za mene kot skladatelja pa neuporabne, ker pač ne nameravam postati Francoz ali Avstrijec in ne čutim tako kot oni in tega tudi ne morem na nek način 'konstruktivno' ali 'aktivno' prevesti – in tudi ne vem, zakaj naj bi. Najsi se moja zgodba konča kakorkoli, imel bom zavest, da sem nekaj poskušal in tudi naredil v tej smeri. Če se me bodo zanamci spomnili in dobro ocenili, me bo zelo veselilo, če pa ne, bom imel vsaj zavest, da sem napravil nekaj korakov, da pa bodo drugi šli še naprej in počasi priborili naši glasbi in naši besedi tisto mesto pod soncem, ki ga zaslužimo.«

Takole pa smo ponavadi sklenili naše koncerte z zaključnim avizom in besedilom, ki ga je napisal Bojan sam:

*Zdaj želimo vam lahko noč in eno bolho za pomoč,
da bi po vsem tem, kar ste hrabro izdržali,
vseeno mirno, sladko spali.
Nasvidenje, nasvidenje, nasvidenje še kdaj,
nasvidenje, nasvidenje, nasvidenje še kdaj!*

Viri:

- arhiv Meri Avsenak Pogačnik
- glasbeni arhiv Radija Slovenija
- podatki iz programskih knjižic *Jugoslovanski šanson – Rogaška*
- podatki iz programskega lista *Neiztrohnjeno srce*

Bojan Adamič's Chanson and Festival *Yugoslavian Chanson – Rogaška*

Summary

Bojan Adamič started writing chansons as a result of his collaboration with the Slovene chansonnier Frane Milčinski Ježek. Adamič is the author of numerous chansons, songs and couplets that have been performed in television and radio shows by theater actors. Moreover, he teamed up with the singer-songwriter Marko Breclj on his album *Cocktail*. In the 1970s, Adamič took part in the evenings of chanson *Pesmi svobodnih oblik (Free-Form Poems)* that were organized as part of the Slovene popular music festival *Slovenska popevka*. From 1982 on, he composed chansons based on the lyrics of Slovene poets, which were mostly performed by the singer Meri Avsenak and the band Šanson in kitara (Chanson and Guitar). They performed both at home and abroad. After a concert in the town of Rogaška Slatina, an idea emerged to organize a national level event, and soon after, the Festival *Yugoslavian Chanson - Rogaška* was born. Among others, Bojan Adamič set to music the poetry of Lily Novy and Srečko Kosovel and a number of texts by Ervin Fritz. The most typical are his renderings of texts with war and anti-war themes by Slovene poets and arrangements of folk songs on the same themes. Adamič passed his experience with chanson on to future generations and held lectures at primary and secondary schools for Slovenian Jeunesses Musicals etc. Today, he is considered a pioneer of Slovene chanson and one of its key authors.²

² Prevod Aljoša Vrščaj.